

'Mensen met een beperking moeten gewoon overal bij horen'

Op 10 juli is het dertig jaar geleden dat het kabinet-Den Uyl (onder meer PvdA, D'66, PPR) Nieuw Dennendal liet ontruimen. De zwakzinnigenafdeling van de Willem Arntz Hoeve was uitgegroeid van een sympathiek sociaal experiment rond de verzorging van mensen met een handicap tot een toetssteen van vernieuwing in de samenleving. Na drie decennia kijkt de inspirator van toen, Carel Muller, samen met Conny Kooijman, een van de huidige voorvechtsters voor emancipatie van mensen met een beperking, terug - en vooruit. GERARD NASS

Dennendal

Interviews geeft Carel Muller niet meer, omdat niemand wil begrijpen waar het destijds om ging, en waar het nog steeds om gaat. Maar met Conny Kooijman, voorvrouw van de Nederlandse emancipatiebeweging voor mensen met een handicap, wil hij nog wel praten. Conny is tegenwoordig beleidsmedewerkster bij 'Onderling Sterk', de belangenvereniging voor en door mensen met een verstandelijke beperking.

Conny heeft zich goed ingelezen. Ze wil eerst graag 'wat oude koeien uit de sloot halen'. Hoe was bijvoorbeeld die sfeer van toen? Carel herinnert zich vooral een gezellig Dennendal waar het altijd mooi weer was. Een plaats ook waar de mensen het goed met elkaar konden vinden. Waar het om ging was: 'In het algemeen stap voor stap de mogelijkheden van de bewoners vergroten. Verdunning omdat de omgeving van de bewoners altijd eenzijdig was. Daarom dachten we dat het leuk zou zijn als er daar ook zichtbaar andere

mensen zouden wonen en werken. Zodat je wat meer variatie kreeg en wat meer contacten. En een wat vriendelijker atmosfeer' Vriendelijk, ja, maar ook wel eens té vriendelijk? *De Telegraaf* schreef destijds over groepsleiders die 'stoned' zouden zijn. Conny wil weten hoe dat zat. Carel vertelt dat het in de pers wel wat werd overtrokken. 'Er waren natuurlijk mensen die hasj rookten en die experimenteerden, maar dat was allemaal in de privé-sfeer en niet tijdens het werk, dat mocht echt niet.'

doordringen, de zwakzinnige diep tot je laten doordringen, het was niet de snelle wereld natuurlijk.'

Geen inrichtingsliefde

Conny vertelt Carel wat over haarzelf: 'Ten tijde van Dennendal zat ik op een vormingscentrum. Ik heb daarna 25 jaar in de sociale werkvoorziening gewerkt. Thuis, bij mijn ouders op de boerderij, kreeg ik geen inrichtingsliefde. Na de scheiding van mijn ouders ben ik het huis uitgegaan. Voor nood kwam ik toen terecht op Huize Ursula

'Je moet per individu kijken wat je aan dat leven toe kunt voegen'

En de bewoners, blowden die ook? Carel: 'Nee hoor, - nou ja, misschien heeft iemand tijdens de vakantie wel eens een trekje gehad. Het sloot natuurlijk aan bij de sfeer, relaxt, op beleving gericht, muziek diep tot je laten

want ik was overspannen. De zusters en de bewoners hebben mij opgevangen, zo ben ik er weer bovenop gekomen. Daarna ben ik zelfstandig gaan wonen. In die tijd ben ik nog bijna aangerand. Ik was natuurlijk een jong

Carel Muller dertig jaar na Dennendal. Foto: Michel de Groot

knap meisje waar ze verliefd op werden. Dat heb ik verzwegen want anders mocht ik de deur niet meer uit.' Carel: 'In mijn leven had ik maar twee banen, ik ben erg honkvast. Na Dennendal heb ik tot 1995 op een Sociale Academie gewerkt, totdat die school ging fuseren. De oudere mensen die wat duurder waren, zoals ik, moesten

weg. We hadden door die fusie ook niet meer ons eigen schooltje. Sindsdien heb ik geen werk meer. We handelen nu in oude spullen. Op die academie kwamen begeleiders in intramuraal voorzieningen. Zij werkten en gingen een dag in de week naar de school. Dat was hartstikke mooi, die mensen brachten ervaring

mee, die wisten waar ze het over hadden. Wij vroegen dan wat de opleiding kon doen om ze verder te helpen in hun werk. Hetzelfde als bij 'Onderling Sterk'; proberen mensen in contact te brengen met hun eigen kracht. Het uitgangspunt was zo'n beetje: de leraar staat niet voor de klas want dan is de boodschap: de leraar weet het! Zo kwamen die begeleiders toe aan hun eigen vragen, kennis en problemen. Groepjes mensen met dezelfde leerbehoeften. Dat was uniek in Nederland, het was een vorm van projectonderwijs die alleen maar kon door het stil te houden.' Conny: 'Bij ons laat de coach de mensen ook eerst nadenken en praten met elkaar, daarna uitzoeken wat ze willen. Sommigen hebben er uitleg bij nodig, anderen leren door ervaring, of door van elkaar te leren. Het is heel verschillend. Zelf vind ik het prettig om eerst uitleg te krijgen hoe dingen in elkaar zitten, en informatie. Je kunt niet kiezen over iets wat je niet weet, en nooit ervaren hebt.'

Inrichtingen dicht?

Het gesprek vindt gedeeltelijk plaats in aanwezigheid van Elja, de echtgenote van Carel. Elja werkt op Nieuw Woelwijck en dat brengt het gesprek al snel op inrichtingen. Na een periode van 'anti-inrichtingsbeleid' komt de overheid daar nu op terug. Voor 'Onderling Sterk' blijft sluiting van inrichtingen echter een belangrijk strijdpunt. Conny: 'Een tijdje geleden sprak ik een bewoner in een instelling. Hij zat in een rolstoel en moest helemaal verzorgd worden. Ik vroeg of hij wel eens kleren kocht in de winkel. Of naar het strand of het bos ging. Die man wist helemaal niet dat er een winkel of strand was! Als je nooit in een winkel

bent geweest kun je ook niet kiezen. Dan is de inrichting vertrouwd, en de buitenwereld heel eng. Ik ben nooit op de maan geweest. Dan is de maan heel eng. Maar misschien is het best leuk op de maan, ik noem maar wat. Wat de boer niet kent dat lust hij niet.'

Carel: 'Die veralgemenisering, dat gehijg van voor en tegen de inrichting. Ik denk dat het daar niet om gaat. Je moet per individu kijken wat je aan dat leven toe kunt voegen. Neem nou je eigen voorbeeld. Je was hartstikke mooi geïntegreerd met je ouders op de boerderij, maar liefde kreeg je niet. Daarom moet je als hulpverlener per geval kijken wat nodig is om een leven te verrijken en vooral, knelpunten op te lossen. Het ene ouderpaar dankt je op hun knieën wanneer ze zelf voor hun zwakzinnige kind kunnen blijven zorgen, daar moet misschien alleen en beetje hulp bij. In het andere geval is er weekendopvang nodig, in het derde geval moet misschien werk gezocht worden. En in het vierde geval is iemand dus echt zo verkreukeld dat hij opgenomen moet wor-

den in iets. Dat is "zorg op maat" zoals dat tegenwoordig zo vreselijk heet.'

Conny: 'Smaken verschillen. Sommige mensen worden gek als ze in een groep van tien zitten. Dan zie je het gedrag weer verbeteren in een rustige omgeving. Even op zichzelf kunnen zijn. We worden allemaal geboren, de een met en de ander zonder beperking. De samenleving moet accepteren dat er gehandicapten zijn. Gewoon leren dat er zwakke mensen zijn, en dat die er in

Een schema maken van het leven van zo'n kind, zijn repertoire. Kijken wat je, gezien zijn andere vaardigheden zou kunnen verwachten, en zorgen dat hij zijn repertoire kan uitbreiden. Al die abstracties. Hier in de buurt is er een moeder, die heerst als een kloek over haar zwakzinnige kinderen. Maar die kinderen zien er heel gelukkig uit.'

Conny: 'Ik wil nog wel iets anders zeggen over familie. Er zijn familieleden die het kind helpen en hun eigen keuzes laten maken. Maar je hebt ook het andere uiterste. Dat kom ik op gezinsvervangende tehuizen tegen. Daar wonen gehandicapten die alleen

maar last van hun familie hebben. Het komt voor dat de familie alles bepaalt. Het beheer van het geld, de relaties, alles.'

Carel: 'Ik ben het helemaal met je eens. Als ouders tegen de hulpverlener zeggen: "Ze heeft graag dit en dat, maar ja, we zijn hartstikke bang dat ze verkracht wordt," moet je niet automatisch zeggen dat die ouders recht hebben op die angst. Dan moet je toch zeggen, dat het kind volwassen is en recht heeft op zijn eigen wensen en hoe we die kunnen verwezenlijken.'

de samenleving ook bijhoren.'

Carel: 'Maar wat is dan integratie? Betekent dat een gezellige zomercamping met mensen die allemaal stacaravans hebben, elkaar door en door kennen en elk jaar weer terug komen? En hoe die omgaan met een gehandicapt kind dat elk jaar meekomt? Ja, dan heb je een fleuriger beeld. Terwijl hier in de buurt, dan komt er 's morgens een busje voorrijden en wordt zo'n kind opgehaald. Dan gaat het naar een of andere dagopvang, en 's middags tegen vier uur komt het weer terug. Je ziet dat kind helemaal niet, je krijgt ook als burens helemaal geen kans om dat kind te leren kennen. Waar ik voor ben is kijken, kijken en nog eens kijken!'

Belangenbehartiging

We praten over Conny's leven als belangenbehartiger, en hoe dat dertig jaar geleden ging met Carel Muller als 'belangenbehartiger', charismatisch leider die hij was. Conny: 'Ik ben druk met allerlei problemen op de sociale werkvoorziening. De helft van de werknemers is ontevreden. Het wordt allemaal commerciëler en daarom willen ze de goeie mensen niet detacheren. Dan zeggen ze: "je zit hier goed op de inpakafdeling". En als je een minuut over acht binnenkomt krijg je meteen straf, of wordt er een halve dag ingehouden. En je moet in je eigen tijd naar de dokter, een snipperdag nemen als je ziek bent. De mensen worden dan kwaad, ik kan dat goed voor hen verwoorden, zorgen dat er iets aan gedaan wordt.'

'Als je nooit buiten de inrichting bent geweest kun je niet kiezen'

Conny Kooijman en Carel Muller

Illustratie boven: Hans Grimm

Foto links: Dennendal-bestuurder drs. H.E. Drechsel in discussie met Dennendal-vernieuwers.

Carel: 'Vijftig procent van de mensen ontevreden, dat kan toch niet! Dat moet morgen afgelopen zijn! Er moet een impuls komen, net als destijds Rosa in het zuiden van de VS met de rassendiscriminatie. Rosa stond niet op voor een blanke, en dat zette veel in beweging. Je moet terug naar de basis, dan gebeuren er leuke dingen. En mensen moeten kwaad kunnen worden, desnoods onredelijk. Mensen met een handicap zullen altijd onder een regiem vallen, dat is inherent aan hun handicap. Maar het gaat om de verhouding van wat mensen zelf kunnen, wat ze zouden willen proberen en die omgeving. Dan maakt het ook niet uit of ze in een inrichting of ergens anders betutteld worden. Je moet mensen "in hun kracht zetten", daar naar toe gaan waar ze zitten en ze daar sterker maken.

Nu komt er waarschijnlijk weer een nota. Daar staat dan in dat je in plaats van een halve dag een kwart dag moet aftrekken, als je een kwartier te laat komt. En dat ze de regels aanscherpen om dat te controleren. Maar je verbetert niks, op die manier hebben ze ook het onderwijs om zeep geholpen. Maar hoe vaak kun jij nu het land in Conny? Volgens mij zit je veel te vergaderen.'

Bureaucratie

Conny: 'Het is wel veel vergaderen. Ik heb over het hele land besprekingen.'

Carel: 'Het beste wat je kunt doen is kijken naar de feitelijke situatie. En dan problemen klein maken in plaats van altijd weer die "grote" oplossingen.

Zorgen dat mensen de hulp krijgen die ze echt nodig hebben. En niet, om mee te tellen grote zwart-wit-redeneringen ophangen want dan ben je bezig met ideologie. Dan vervalt je in dezelfde fout als die beleidsmakers met hun totalitarisme, die zien niet meer wat er echt gebeurt. Al dat vergaderen en nota's schrijven. In Nederland wordt het beleid bepaald door elkaar overlappende kringen van dezelfde soort doctorandussen, de elite, die elkaars rapporten leest en beoordeelt. Ik denk niet in complottheorieën, maar zo werkt het gewoon, in die zin is er de afgelopen dertig jaar natuurlijk niet veel veran-

zeggen wat ze vinden. Zij hebben heel wat mensen om zich heen, en toch zijn ze eenzaam.'

Carel: 'Daarom is het ook belangrijk dat je apart naar Pietje, Jantje en Marietje kijkt. Ik heb de hoop nog niet verloren dat er vanuit de overheid een beleid komt waarin nuanceringen mogelijk zijn. Het hele idee van het persoonsgebonden budget gaat over 'gelijke monniken, gelijke kappen'. Ik denk trouwens dat het oude links-rechts-onderscheid gaat wegvallen. We gaan een nieuwe tijd in, zoals we dat vroeger op Dennendal ook al hoopten en dachten: het Aquariustijdperk. Dat wordt een tijdperk van licht, liefde en overvloed. Ik heb altijd gedaan wat ik goed en nodig vond, ongeacht de gevolgen.

En die gevolgen vielen altijd mee. Het maakt me niets uit dat mensen me voor gek verslijten. Ik wil rustig mijn steentje bijdragen aan de dingen die komen gaan. Daarvoor zit ik nu in de ideale positie, ik heb mijn handen vrij.'

Conny: 'Ik maak me toch wel zorgen over de bezuinigingen. Mensen krijgen minder te besteden en de lasten worden hoger. Ik hoop dat mensen met een beperking overal gewoon bij gaan horen. Dat ze nergens uitgesloten worden. Maar vooral dat zij zelf over hun eigen leven kunnen beslissen.'

'Ik hoop nog altijd dat er beleid komt waarin nuanceringen mogelijk zijn'

derd. De zwakzinnige is daar niet veel mee opgeschoten. Die willen volgens mij vooral meer mensen om hen heen, meer liefde en een beetje aandacht en warmte.

Conny: 'Jij noemt ons nog steeds zwakzinnigen. Ik snap het wel, om de paar jaar hebben we een nieuw woord, zo blijven we aan de gang. Maar voor de rest heb je wel gelijk hoor. Ik werk momenteel mee aan een onderzoek waarin wij mensen met een beperking vragen of ze tevreden zijn over hun leven. Mensen met een beperking zijn vooral eenzaam. En ze durven niet te